

LETIZIA

Un conte de Poe sense Poe ni por

«Desperta't, no t'allunyis per sempre.»

Psalm XLIV, vers. 23.

Vàrem enterrar la pobra Letizia a les quatre de la tarda, sola i sense cap acompanyament de litúrgia. Abans de colgar-lo, Mònica s'agenollà vora el taüt i pregà pel descans de la morta. Malgrat la seva consornació, Carola reia. Tot seguit es definia i es disculpava alhora: era un esperit fort i, a més, estava nerviosa. Mònica la sotjà amb odi. Carola va empallidir. Tots ens vàrem apressar, però, a absoldre Carola, i jo el primer. La Marelli era bellíssima. Més bella que Lluïseta, que Fanny i, no cal dir-ho, que Mònica. Més bella, potser, que Letizia, ara que la pobra Letizia era morta i la veritat ja no la podia afectar. Cap mena de veritat ja no podia ferir Letizia, sola i freda dintre un taüt. Mònica s'alçava i començà a senyar-se amb calma. Sofríem molt, tots sofríem. Valesi estossejà i mirava amb tendresa Lluïseta. Ronchi consultava amb impaciència el rellotge: Hildebrand cenyia amb un braç la cintura de la seva Fanny. La terra cobria a poc a poc la caixa. Hi havia piuladissa d'ocells entre els xiprers, estimats des de sempre per Letizia. Als meus peus, prop

del mur, una sargantana aprofitava una clapa de sol. La terra engolia a la fi la fusta i Letizia, presonera de l'eternitat. Fanny plorà una mica, perquè sabia que unes llàgrimes entenimentades l'embellien, i Hildebrand la consolava amb dolcesa. Lluïseta mirà al seu torn Valesi (i era una mirada com una carícia), just quan ell estava més distret. Mònica treia de l'orbitat l'oració darrera. Cap de nosaltres no l'escoltà. La veu agonitzava entre sanglots, sense emparança ni eco. Tots avorríem Mònica, piadosa, madura i teatral. El rellotge de Ronchi no podia suportar la pregunta contínua i emmudí per sempre més. Uns núvols enlletgien amb rapidesa el cel. Tots esguardàvem alhora l'indret on Letizia reposava i ens acomiadàvem d'ella, viva en la nostra memòria. Queia una pluja fina.

Els carruatges brandaven, a causa de l'empedrat de raval, i el trontoll ens adoloria les carns i fins les ànimes. Mònica, Ronchi, Carola i jo anàvem davant, en un cotxe arrossegat per un vell cavall negre. Valesi i Lluïseta, Hildebrand i la seva Fanny seguien darrere, i és l'hora que no puc precisar ni l'edat ni el color de la cavalleria d'aquell segon vehicle. Passàvem per carrers estrets, llastimosos, sense glòria ni llum, i fregàvem el gòtic cremat de Santa Maria Liberal. Callàvem. La força de la pluja augmentava, i els carrerons feien sota l'aigua una estranya cara de molta por. No vaig advertir al peu dels fanals la presència de cap gat diabòlic i em vaig sentir decebut. Les siluetes dels transeünts escassos s'abrinaven i es perdien, fantasmagòriques, enmig de la boira. Mò-

nica es posà de sobte a remoure antics records de Letizia. Les paraules queien de la seva boca com degotims de cendra i desvetllaven en el meu pit enyorances embolcallades amb un ressò fúnebre. Ronchi badallà i encara mirava d'esma el rellotge. No sé si Carola, arraulida al meu costat amb les parpelles closes, pensava gaire en la morta: Carola era cosina de Letizia i, per damunt de tot, un esperit fort. I, a més, bellíssima. Més bella que Lluïseta, que Fanny i, ni cal dir-ho, que la madura Mònica. Més bella, potser, que Letizia. Molt semblant, tanmateix, a la meua Letizia. Letizia, ara, blanca, freda i sola sota la terra xopa. Sota els xiprers tan plens d'ocells, sota la pluja grassa, la meua Letizia dintre el taüt, sola, freda, blanca.

Deixàvem endarrere Santa Maria Liberal. El paviment no millorava. El vell cavall negre agafava un bon trot, coratjós sota la mullena. Els sotrats sovintejaven i ens alliberaven de l'eloqüència de Mònica. Ronchi s'endormiscà i xerricava com si begués. La pluja esdevenia xàfec. Les gotes repicaven, molt monòtones i amb cadència, damunt el sostre del cotxe. L'altre cavall ens seguia, molt proper, i jo esguardava per la finestreta, obsessionat pel seu xipollejar ràpid a través de l'aigua embassada i per l'absència de gats diabòlics, avui, justament avui, al peu dels fanals miserables. Santa Maria Liberal quedava lluny, coberta de boira, molt alta, molt gòtica i molt cremada. Arribàvem a terreny asfaltat. El sacseig del carruatge amainà, i Mònica reprenia el comentari sobre Letizia, però l'íntim

sentit de la morta se li escapava, perquè Mònica era erudita en el tema. Ronchi s'havia entretant des-
pertat i es resignava a la xerrameca de l'oradora.
L'altre cavall s'atansava, mogut pel fuet, i jo creia
sentir les veus de Lluïseta i Valesi i les rialles d'Hil-
debrand i la seva Fanny: tan sols, potser, a la bona
raó, una mica de tristesa sota la pluja. Carola tenia
encara les parpelles closes, i jo hauria volgut saber
en qui pensava. Jo, quan no em distreia, en la meua
Letizia.

L'asfalt era relliscós, a causa de la pluja, i el nos-
tre cavall va caure. Mònica xisclà. Ronchi es prote-
gia instintivament el relloge. Carola Marelli obria
els ulls i em va prémer amb dolcesa un braç: un es-
perit fort no podia fer més. El cotxer baixà i es po-
sava a blasfemar amb una certa fantasia. Jo retenia
en la memòria alguna expressió triada, mentre ell
maldava per desamorral la bèstia. Tots presencià-
vem l'escena, ja al carrer i sense defensa contra l'ai-
guat. Carola reia, excitada per l'aventura, i Mònica
la ullava amb aversió. Ningú no recordava Letizia.
El vell cavall negre aïnava, pel dolor de la caiguda i
el martiri del fuet. Celebràvem ara la companyia
dels altres viatgers. Carola els mostrava, cicerone
suggestiu, la tasca artística del cotxer, secundat amb
eficàcia pel seu col·lega. Valesi abraçà Lluïseta. Hil-
debrand no abandonava la seva Fanny. Mònica es-
tava per excepció silenciosa, massa enutjada amb
Carola i amb la pluja. Ronchi badava una boca go-
lafre. El meu pensament, cansat del cavall, retorna-
va amb tristesa a Letizia. Letizia, allí, blanca i freda,

ofegada per arrels de xiprer. Mònica va coincidir en
el record, i la seva veu aprofundia la meua solitud.
Lluïseta aprofitava la distracció de Valesi per pa-
gar-li, ganyona, el preu de l'abraçada. El cavall es
redreçava, i els cotxers deturaven l'energia de les
llengües. Tots ens refugiàvem molt mullats als car-
ruatges. Ronchi afirmava que el temporal s'aman-
sia. Mònica va ser l'única a subratllar l'observació i
la contradicció.

Repreníem la marxa. La bèstia havia quedat ran-
ca de la caiguda. El seu trot ens era, malgrat l'asfalt,
fatigós. Ronchi s'endormiscà de nou, ben de pressa.
El seu respir compassat exasperava Mònica, i això
feia que Carola somrigués. Passàvem carrers i car-
rers sense caràcter, ennoblits únicament per la boi-
ra. Jo no distingia ni per misericòrdia cap ombra de
gat diabòlic al peu dels fanals solitaris. Mònica tor-
nava a parlotejar, cansada d'avorrir Ronchi. La seva
veu brodava filigranes d'afecte entorn de Letizia. El
to era fals i llefiscós, amb trèmolo de llàgrimes: m'a-
llunyava infinitament de la morta. Carola va riure,
no sé si esperit fort o nerviosa, i la rialla m'alliberà
de l'enuig. El vell cavall negre gairebé no podia ca-
minar, i la impotència del cotxer es traduïa en blas-
fèmies declamàtòries. Mònica em llambregava, molt
ofesa, encastellada en un silenci efímer. Ronchi es
despertà i preguntava l'hora. Tots la ignoràvem, i
Mònica se sentí humiliada: la seva filosofia consistia
a no deixar mai ni una sola pregunta sense resposta.
Carola aprofundia l'absurda vexació amb un fi som-
riure i reprenia un somni amb les parpelles closes.

Ronchi maldava, descontent, per revifar el rellotge. Ens assegurà al cap de poc, amb un crit de triomf, que revivia. Ho comprovàvem, i era tan sols una il·lusió.

La pluja persistia amb violència. Mònica quedava, sense disputa, victoriosa enfront de Ronchi. Gallejà una llarga estona, envanida del seu èxit, i ens aclarava sota el seu menyspreu i el seu mestratge. El cotxe es transformà aviat en una càtedra. Mònica vessava a dolls prediccions documentadíssimes de mal temps. Les seves paraules em punxaven les orelles com forts mucrons d'atzavara, i la veu malmetia tot auxili o qualsevol esperança de record, però jo preferia això a parlar de Letizia. Mònica perorava amb una empena inextinguible i ens ofrenava místicament la seva autoadoració, per ningú no compartida. Ronchi dedicà al seu rellotge una mirada suprema, gairebé de moribund, i decidia endormiscar-se fins al final del trajecte. Mònica l'oblidà, assenyada i olímpica. Carola somreia amb esforç. El cavall escampava per tots els racons del carrer, entenebrit per cortines de boira, la seva silueta de bèstia vella i adolorida. Era un cavall negre i magre, íntim sens dubte, segons la meua sospita, d'algun gat diabòlic. El seu trot esdevenia cada cop més ranc. Les potes atrotinades percuïen sense ritme el sòl. Mònica ja esgotava la matèria i rebia en premi la muda gratitud de Carola. Carola Marelli, semblant a Letizia, potser més bonica que Letizia, aquella meua Letizia trista i sola per sempre dintre el taüt esclafat per la terra mullada.

El fosser havia cobert de terra el taüt, a paletades ràpides. Els ocells cantaven amagats entre els xiprers. Eren les quatre de la tarda, una hora quieta. Els núvols quedaven encara llunyans, s'insinuaven tot just a l'horitzó. Fanny havia plorat una mica, perquè sabia que unes llàgrimes entenimentades l'afavorien, i Hildebrand la consolava. Mònica deia la pregària darrera, i ningú de nosaltres no la secundà. Ronchi espatllà definitivament el seu rellotge. Carola es graduava en esperit fart. Havia rigut uns moments abans, i tots ens estremíem i la perdonàvem: era bellíssima. Mònica va ser sola a odiar-la. Valesi abraçava Lluïseta. La gropada s'atansava de sobre, amenaçadora. El sol, arnat per la boira, feia una tímida visita a les torres, molt altes i cremades, de Santa Maria Liberal. Mònica acabà l'oració entre sanglots histèrics. Tots esguardàvem la terra remoguda on jeia Letizia i ens en tornàvem, fatigats, molt pàl·lids. Això passava en un temps remotíssim: a les quatre de la tarda.

El cotxe brandava més que mai. El vell cavall negre perdia forces i coixejava monstruosament. Tots temíem una nova caiguda, fatal a la decrepita carcassa. Ronchi desistia del seu propòsit. El tron-toll el desvetllava, i ja no li quedava ni el recurs de mirar el rellotge. Carola reia sense motiu, del tot nerviosa, i s'arrupia al meu costat. Mònica la sotjava, eterna empiulada sense solta, però Carola la defraudà: no feia sinó riure. La seva rialla em recordava la de Letizia. Carola sencera recordava Letizia, m'evocava massa la meua Letizia. M'arribà

a obsessionar tant com el frustrat desig de llambregar una mica d'ombra de gat diabòlic rentant-se la cara al peu d'un fanal, sota la pluja. Carola Marelli, allí, al meu costat, concreta i bonica, tan semblant a Letizia. Letizia no s'havia mort, i jo encara la podia abraçar. Però jo tenia seny suficient per rebutjar el miratge i no em podia enganyar, perquè havíem enterrat Letizia a les quatre de la tarda. L'hora era remota, i damunt la meva memòria baixava un maccabre teló, amb xiprers, ocells i pluja. I el ressò de la terra fresca caient a paletades sobre el taüt de Letizia, aquella meva pobra Letizia morta als meus braços, morta de veritat i per sempre, d'una impossible palingenèsia i d'una resurrecció també impossible.

L'altre cavall ens encalçava i gairebé ens havia atrapat. La cursa persecutòria no existia sinó en una imatge quimèrica. Jo ho sabia i no podia tanmateix evitar esgarriances. Tots sentíem ara les rialles de Valesi i Lluïseta i la conversa d'Hildebrand i la seva Fanny. A la fi jo em distreia de l'altre cavall i de Carola i esguardava les siluetes retallades a la claror d'un fanal. Mònica, caritativa i franca, m'assabentava, sense que jo li preguntés res, de la veritat: les ombres no eren gats diabòlics. Mònica tenia com sempre raó i era per això tan odiada. Mònica oblidà, inefable, l'incident i evocava de nou, amb sanglots i llàgrimes, la meua Letizia. Xarupava, escarafallosa, el líquid que li regalimava profusament galtes avall, i jo li hauria volgut injectar al madur clatell tota una xeringa de cicuta. Ron-

chi badallà amb estrèpit, i amb l'esforç se li congelaven les temples. Carola arrufava amb enuig el nas i em suggeria un altre cop el malefici torbador de veure al meu costat Letizia rediviva. Els carruatges avançaven a través de la pluja. El terme del trajecte s'apropava. Tots podíem distingir, ben destacada, la solitud de Secundina Llopart, sempre amantent a la porta.

Arribàvem. Baixàvem dels cotxes i els acomiadàvem. Valesi i Lluïseta, Hildebrand i la seva Fanny adoptaven al meu davant una actitud més compungida. Eren joves i frívols, però estimaven de veritat Letizia. El cavall negre es perdia, molt vell i lamentable, carrer enllà, i el company el seguia. La nostra Secundina Llopart, encara tremolosa per l'afer de les trenta sagrades, ens donava amb els ulls aigualits, a causa de l'oportú record de la morta, la benvinguda. Secundina ajudà la Coixa Fita i la Narcisa Mus a endreçar i vestir Letizia per al viatge darrer. La vaig gratificar a l'acte, amb una munificència d'artista pobre, el que jo era. La nostra Secundina se'n tornava, molt satisfeta i amantent, la desesperació ja calmada, al seu setial de la porta. A fora, el xàfec atenyia a una intensitat màxima. Nosaltres ens estremíem de fred, a causa de la mullena. Ronchi tenia pels símptomes una febre àlgida. Tremolava. Mònica li donava consells terapèutics i copets familiars a l'esquena. Valesi estosesgà i abraçava una altra vegada Lluïseta. Els altres ens havíem quedat silenciosos i tots vàrem enflar amb el cap cot les escales.

Haviem pujat molts graons. Les nostres siluetes s'allargassaven a les parets de l'escala en penombra. Mònica, doctoral i terapeuta, anava al davant i es tombava tot sovint per aconsellar Ronchi. Valesi i Lluïseta, Hildebrand i la seva Fanny seguien, i jo tancava la marxa. L'ascensió era aspra, perquè havíem d'atènyer a unes golfes. Ronchi, el més cepat de nosaltres, alenava tot tremolant. Descansàvem. Valesi estossejà i no abraçava aquesta vegada Lluïseta. Ella se'n va sentir i exigia amb promptitud una reparació. La satisfacció va ser llarga, minuciosa, i els avançàvem de seguida d'un pis. Fregàvem el cancell de la grassa senyora de Framis. Samsó ens flairà i engegava un gran nombre de clapits malèvols. Ofèlia corria a calmar-lo i li parlava com a un diplomàtic molt xinès i molt intel·ligent. Samsó callava, i tots beneïem Ofèlia, tots menys Mònica, la qual dissertà amb passió i competència sobre temes de polidesa canina. Valesi i Lluïseta s'abraçaven en pau i no feien res per aconseguir-nos. Nosaltres arribàvem a destinació i cridàvem a grans veus, però molt tolerants, els ressaguers.

Sapofrena va sortir a obrir-nos. Donava la mà a Famagusta, la filla de Letizia i d'un altre home: a penes un ésser que creixia. Famagusta se'm llança al coll i plorava a crits la pèrdua de la seva mare. Jo l'apartava amb impaciència. No havia estimat mai Famagusta i per dissort ja no havia de fingir (perquè Letizia era morta) cap sentiment. L'infant es refugiava en Mònica, tot mostrant-me enfurit les genives, i jo recordava, és clar que per associació

d'idees, el pequinès de la senyora de Framis. Mònica l'acollia i li prodigava afalacs. Valesi, Lluïseta, Hildebrand i la seva Fanny varen acaronar per necessitat ritual Famagusta. Carola representà amb discreció el seu paper de cosina. Ronchi tremolava i ni va notar la presència de la menuda. Ronchi em va complaure tant, que li hauria endreçat de bona gana, si hagués estat humanament possible, la maquina rebel i muda del rellotge. Famagusta cessà de plorar i devorava amb força espetec uns caràcters de menta cedits per Mònica. Aprofitant un silenci, Sapofrena m'assabentà que unes dames m'esperaven. Eren la duquessa Burgundòfora, Xantipa, Fàtima i Cristal·lina. Segons Sapofrena, les *Six dames en noir* acabaven de partir, cansades d'una espera llarguíssima.

Vaig entrar amb els meus amics a l'estança on les dames es trobaven. Burgundòfora Felicitat de Frau havia baixat del seu feu pirinenc expressament per manifestar-me el seu condol. Burgundòfora era grassa, vella i espiritual. No creia, com a bona duquessa, en la perfectibilitat de la humanitat futura. Burgundòfora hauria estat executada en qualsevol revolta extremista, però jo l'estimava. Ens lligava un seguit de memòries llunyanes i de crims comuns, uns crims sense sang, tan sols estètics. Burgundòfora era sota l'estrall dels anys un crim vivent, però es mantenia tanmateix sempre duquessa. Elogià amb emoció Letizia, vàrem plorar amb ritme i després ho vàrem deixar córrer. Fàtima saludà Hildebrand, professor de Dret Malequita a la Universitat refor-

mada de Lavínia, amb la cortesia de l'*esselamalik*. Hildebrand responia, embarbussant-se, amb l'oblidíssim *ala slametek*. En acabar no varen saber què dir-se, i fins Mònica ho trobà natural. Hildebrand, quan no conversava amb la seva Fanny, guiava per designació recent un deixeble únic a través del labe-rint conceptuós d'Ishaq ibn Mansur. Fracassada la prova en àrab, Fàtima es desconcertà, l'aplom perdut: Fàtima era molt tímida. Xantipa es compadía de la pobra amiga i li parlava d'unes quantes palmeres. Ronchi discutia amb Cristallina, canongessa al capítol de dames nobles de Moràvia. Varen bescanviar ben aviat confidències sobre abadeses mitrades i sobre el rellotge de Ronchi.

Era ja tard, potser les set del vespre, a les darreries de l'hivern. La tenebra regnava al carrer. Din-tre, l'electricitat malaltejava i a la fi traspassà. La fosca, densa, roja i maleïda, penetrava aleshores, arrossegant-se com un pop per les finestres, i palpa-va, àvida i orba, tots els racons. Ho inventariava tot amb desconfiança. La tenebra s'endinsava subtil-ment, a poc a poc, molt segura i molt freda, i nosal-tres esdeveníem esclaus dels seus tentacles. Sapo-frena venia amb llums de cera noble. Les flames vencièn la nostra por. Els ciris vetllaven el cos mort de la fosca, un cas fantasmagòric que es podria amb rapidesa repartit per totes les esclertes, amb la ma-teixa solemne fidelitat posada unes quantes hores abans a guardar el de Letizia. Els ciris havien cremat i preservaren Letizia de les urpes de qualsevol gat diabòlic. Havien lluitat amb eficàcia contra la tene-

bra i ara li rendien honors pòstumes. Els ciris s'es-gotaven en un gotejar continu, i jo endevinava, compadit, aquella gran fatiga i la compartia: havien fet una jornada de treball ben intensiva, gairebé marxista. Com que l'electricitat reapareixia, vaig disposar que Sapofrena els jubilés.

La humanitat de Burgundòfora s'aclofava entre coixins i passava per distreure'm tot un rosari d'a-nècdotes banals. Xantipa criticava les *Six dames en noir* i s'escriuïa d'un retorn possible. Fàtima no deia res, perduda en records de mosques i palmères massa plenes de dàtils. Ronchi calumniava, amb la complicitat de Cristallina, amantent i silenciosa, una abadesa molt coneguda: la base era un afer molt lleig de contraban de rellotges. Valesi abraçava Lluïseta, i us asseguro que no posseïa millor cap al-tra tècnica. Hildebrand recitava una lliçó de dret, ajudat per la seva Fanny. Mònica acabava els cara-mels de menta i avergonyia Famagusta, acusant-la de famolenca. Sapofrena trastejava a la cuina. Caro-la somreïa. Tothom oblidava Letizia.

La pluja ballava a la teulada una dansa de ritme africà. Parava un moment, per prendre alè, i reco-mençava tot seguit amb una vigoria renovada. El vent rebotia a grans pontetades l'aiguat contra els vidres de les finestres i amenaçava d'esmicolar-los. A fora, els arbres del carrer combatien contra la boi-rra i li arrabassaven filagarses de teranyina. Un llu-met d'oli vacil·lava encara a la tenda de Mariàngela l'herbolària, una tenda diminuta amb existències sa-

lutíferes de sàlvia, carquèxia, falzia, fumària, sivina, esfernallac, pell de serp i regalèssia. La nostra electricitat arrossegava una vida precària. Temíem a cada moment una nova visita de la tenebra, però no gosàvem torbar el repòs ben merescut dels ciris. La dansa de la pluja esdevenia frenètica. Semblava que acomplís un ritu cruel, guerrer i prehistòric. El ritme m'evocava un confús paisatge capsità. Suscitava en mi ressons atàvics, i ara assistia sota el tam-tam del xàfec a cerimònies de màgia de caça. Ronchi se'm transformava en bruixot, i Mònica es metamorfosava en una cérvola ferida per mil puntes de sageta retocadíssimes, fetes amb sílex del Grand Préssigny. Burgundòfora i els altres udolaven, saltats, tot perseguint Mònica. Les àrides cingleres es clapejaven de sang. Letizia va ser l'esperit protector de la cacera. Carola i jo contemplàvem solitaris l'escena. Carola somreia i es llepava amb fruïció els llavis molsuts de verge capsiana.

Apedregaven Mònica amb crits d'una indignació unànime. Tots es varen posar d'acord per aclaparar-la, tots, excepte Carola, la qual tan sols somreia. Mònica havia comès una falta de petulància (tant se val no recordar-la), i la penitència imposada era excessiva, atüidora. Burgundòfora dirigia, molt competent, l'acció. Mònica es declarava en derrota i butxaquejava d'esma, a la recerca de caramels de menta per a Famagusta. L'infant, mig empiocot, ja no en volia i rebutjava impietosament la caiguda Mònica. Famagusta es refugiava ara als braços de Carola i la confonia una mica amb Letizia. Famagusta tenia, és

clar, molta son i era tan sols un ésser que creixia, però no es podia negar una colpidora i estranya riantona entre Carola i Letizia. Carola era potser més bonica. Potser perquè aquesta nit Letizia dormia dintre un taüt, abrigada per la terra molla.

Letizia sota la terra molla, blanca i freda sota la terra molla. Letizia sense veu ni emparança, sola. Ni una ombra de gat diabòlic a la seva vora. Letizia, blanca i freda, sola sota la terra molla. Els ocells ja haurien emmudit entre el brancatge dels xiprers, d'un verd perenne. La pluja començaria a corcar l'excelsència cremada de Santa Maria Liberal. El fosser remugaria entre somnis, desitjós d'un mallal de vi. Letizia es quedaria sola sota la terra molla. Generacions d'ocells passarien a través de la menuda xarxa dels xiprers. L'enterramorts cauria en el clot darrer i seria substituït per una filera de col·legues delerosos de vinassa. Santa Maria Liberal s'ensorraria, corcada per l'avidesa de la pluja. Letizia es quedaria sola sota la terra molla, podrida de verms sota la terra molla, pols sota la terra molla. Letizia, pols i terra molla, a estones pols, a estones terra molla. Avui, encara, Letizia, blanca i freda sota arrels de xiprers, sota cels orbs, sota la terra molla. Menja de verms més tard, una mica de pols dintre un taüt sota la terra molla. Al llarg dels mil·lenaris els cavalls de Tòmeu faran sanar una pols remotíssima, la de la meva Letizia, ara blanca, freda i sola sota la terra molla.

La llum elèctrica feia pampallugues. Burgundòfora i els altres es reconciliaven amb Mònica, retuda

i humil. Paus enllestides, la conversa s'allargassava, una non-non sota la pluja. Protegit pel somriure comprensiu de la duquessa, Valesi abraçava Lluïseta. Hildebrand recitava de cor la lliçó a la seva Fanny. Fàtima era víctima d'un miratge clàssic: palmes llunyanes, mosqueses perdudes, un primer terme cruelíssim de desert. Fàtima propugnava des de sempre la revolta panislàmica i se la representava com una cursa romàntica de camells en una nit de lluna. Xantipa es tranquil·litzava una mica, perquè de segur que les *Six dames en noir* avui no tornarien. Ronchi queia una altra vegada presoner de la febre. Li havia passat de sobte, en arribar, i ara tremolava de nou i en demanava perdó a Cristal·lina. Ella l'excusà amb molt bona voluntat i s'interessava per la seva salut i per l'or del rellotge, però Ronchi, que no venia d'un llinatge de senyors, no el va saber oferir. Famagusta importunava Carola. Exigia un conte, i Carola mirava desolada al seu entorn, a la recerca d'auxili. Mònica hi acudia, molt amable. Narrava amb gràcia *Aladí*, i Famagusta i la vella duquessa l'escoltaven sense respirar. Sapofrena feinejava a la cuina. Ningú no recordava Letizia.

La dansa libidinosa i guerrera de la pluja amainava. Els núvols s'amagrien, i les gotes ara contaven a la teulada una història íntima, gairebé tant com la d'Aladí. La lluna sortia i regalimava de tristesa i de verdet. Com que es transmutava en una lluna de coure, era danyada per la humitat. La pluja feia la clucaina a mig camí de ponent. Hi havia una reunió de gats diabòlics, que jo endevinava però no podia

veure, al peu de les torres de Santa Maria Liberal, cremada i gòtica. Tots els campanars de la ciutat van ren deixar caure deu batallades solemnes. Rodolaven des de les altures senyorejades per les cigonyes i eixordaven les nostres orelles. Famagusta assegurava amb molt de temor que era la veu del geni d'Aladí. La duquessa Burgundòfora s'associava a aquest parer, i Mònica opinà baix baixet que la duquessa semblava certament una besàvia. Renaixia en Mònica l'esperit contradictori i venjatiu: ara tractava Burgundòfora com si fos una beneïta i ho feia amb tota polidesa i sense gens de misericòrdia. La lluna anihilava l'oposició de les finestres i encomanava confiança a la llum elèctrica, enfortida del tot uns instants després.

Aladí es coronava emperador de la Xina i vivia feliç amb Brudulbudur. Famagusta demanava aleshores l'*Alí Babà*. La duquessa també s'hi interessava, i Mònica es resignà a convertir-se en Sxerezada. Sapofrena la va interrompre a les primeres paraules per avisar que el sopar era servit. Burgundòfora va presidir: li tocava de fer-ho per l'edat i pel llinatge. Tots menjàvem amb gana i evocàvem discretament Letizia. Valesi no podia ara abraçar Lluïseta i li prometia amb els ulls un amor inextingible. Hildebrand vigilava, professor magnífic, la fam de la seva Fanny, una fam proverbial. El flagell de la febre abandonava Ronchi, reanimat per l'aliment copiós. Bescanviava entre dos glops amb Cristal·lina, el judici mevescut per l'abadessa, un judici condemnatori que ni el vi no atenuà. Fàtima atreïa Xantipa al seu partit

panislàmic. Sapofrena anava i venia, adelerada. Guanyava davant nostre (i constituïem un tribunal agrait i devotíssim) un campionat de pulcritud culinària. Sapofrena m'havia vist néixer i esmerçava passió i competència per tenir-me sempre content, però era enemiga de l'amistat múltiple i de la conversa excessiva. El tumult de les nostres veus la neguitejava, ferida en l'orella i en el seu equilibri econòmic, i es refugiava de grat, en els moments de lleure, al seu reialme de vora el foc. Famagusta, una estona desvetllada per la llum meravellosa i pro-tectora d'Aladí, requieia en la son i confonia Carola amb Letizia. Mònica la corregí, i jo la renyava. Famagusta plorà i va prometre que seria bona minyona. Carola somreia. Tots la miràvem, de sobte, i empal·lidíem. Famagusta tenia raó: hauríem jurat que vèiem Letizia rediviva.

L'esguardàvem amb desconfiança. Emmudíem. Carola somreia i no va dir res per disculpar-se. Ningú no li podia altrament exigir cap explicació. Tots vàrem comprendre que una llei era transgredida, però ni el fet ni la circumstància no constaven en cap previsió de codi, ni que fos alemany, i el nostre sentit conservador ens defenia, d'altra banda, d'innovar en aquesta matèria. El nostre sentit conservador i la bellesa gloriosa de Carola. Ningú de nosaltres no la coneixia. Es presentà en el mateix moment de morir Letizia i ens donava un nom: Carola Marelli. Afirmà el parentiu amb la morta i sempre somreia a tall d'esperit fort. I nosaltres li ho perdonàvem, a causa de la seva bellesa. Carola, bellíssima,

més bonica que Fanny, que Fàtima, que Xantipa, que Cristallina, que Mònica, que Lluïseta. Potser més bonica que Letizia, aquella Letizia morta definitivament als meus braços i enterrada dintre un taüt, sota la terra molla.

Trencàvem amb esforç la suggestió col·lectiva. Atribuïm oficialment l'embruix a la malcriadesa esclatant de Famagusta i li imposàvem sense apel·lació el llit. Famagusta xisclà i va tenir un vòmit de caràmbols de menta. A la fi Sapofrena la treia de l'estança i la calmava, econòmica, amb escalaborns de mots. Aleshores tots vàrem riure una mica immotivadament, histèrics, i tots adduíem arguments per allunyar la por. Mònica afirmà que la boca de Carola diu feria de la de Letizia: la de la morta era grossa. Vaig meditar, desconcertat. Potser la meua Letizia ja se'm desdibuixava de la memòria? Vaig trobar sempre la seva boca petita sota els meus llavis. Mònica pontificava i ens ofrenava a la menuda un enfilall de records de Letizia. Tots vàrem perdre la gana, excepte Fanny. Carola somreia.

Acabàvem de sopar, i Sapofrena llevava la taula. Uns miols estroncaven la peroració de Mònica. Els localitzàvem a la porta, i Sapofrena la va obrir. Un gat entrava i no era diabòlic, sinó tan sols d'Angora. Tots ens adonàvem que es tractava del gat predilecte de la nostra Secundina. L'animal s'arrossejava, voluptuós i lent, per les rajoles i endrapava les sobralles del nostre festí funerari. L'amoixàvem per torn rigorós, i Carola va ser l'última a amanyagar-

10. La mà sobre el llom excitava els meus nervis. El gat badallava de plaer, s'aclofava molt burgès a la falda de Carola i es va adormir de seguida. Ens ensopíem. La duquessa, familiar i democràtica, proposà una partida de cartes. Callaré per vergonya els noms dels jocs, uns noms del tot tavernaris, perquè no en sabíem d'altres. Mònica tallava sovint; afavorida per la fortuna, i com per miracle va posseir totes les voltes el pericot. La duquessa va ser la primera a fatigar-se. Organitzàvem una mica de música, i la nostra amiga dels talents diversos cantà *Lucia*. Dominava l'obra, natural i segura. Tots l'aplaudíem, i ella saludava com de dalt estant d'un escenari.

La duquessa, carregada d'experiència, d'anys i de pecats, cloïa les parpelles. Tardajava. La duquessa enyorava la quietud del seu feu pirinenc, amb el so d'esquellincs de ramat sota els avets mil·lenaris. Va-lesi abraçava Lluïseta per primera vegada després del sopar. Hildebrand envernissava d'erudició la seva Fanny. El cos de Fàtima brandava, imitador inconscient d'un galop de camells tribals i romàntics. Xantipa pensava de nou en les germanes negres i feia literatura amb el seu terror. Cristal·lina i Ronchi enllestien una altra abadessa. Samsó lladrava al pis d'Ofèlia Framis, i el gat d'Angora obria els ulls i alçava molt prudent les orelletes. Carola somreïa. Famagusta era víctima d'un malson a la cambra contigua, es queixava i demanava la seva mare. Sapofena acudia a calmar-la. Mònica insistia a col·locar-nos una romança de Bellini i no va reeixir en aquest seu

propòsit. A fora, la lluna prosseguia la seva cursa impassible i defugia la traïdoria de les estrelles. Dotze hores rodolaven des de l'imperi multiplicat de les ciutadanes. La presència de Carola limitava l'oblit de Letizia.

Letizia, allí, dintre el taüt, sota els xiprers, sota la lluna, sota la terra molla. Les arrels dels arbres furgarien la terra molla. Letizia, blanca sota la lluna de coure. Letizia cridaria la seva desparança sota la nit glaçada, una primera nit de cementiri. L'ullot enemic de la lluna s'immobilitzaria sotjant-la damunt les torres de Santa Maria Liberal. Les rates pedregades fregarien en un vol vacil·lant i compacte la terra molla. Les xibeques esbufegarien malediccions i presagis de càstig des dels brancatges més encimats. Letizia, sola sota la lluna de coure. Letizia, esparadida i trista sota la lluna de coure. La generosa porrona del fosser correria per un cercle de col·legues, un cercle on es conten velles històries d'ànimes. Algun gat diabòlic urpejaria la fanguera xopa, a la recerca d'esperits damnats i de deixalles macabres. Els verms començarien a rosegar la carnassa fresca, una despulla anònima. Letizia, allí, la primera nit de cementiri. Blanca sota els xiprers. Trista sota la terra molla. Sola sota la lluna de coure.

Burgundòfora sentia les campanades i les comptava amb cura. S'alçà després i tots la varen imitar. S'acomiadaven, compungits oficials, de mi, i el condol m'era prodigat amb frases fetes i llocs comuns. Carola es quedava, i ningú no se'n mostrà sorprès.

En sortir, Burgundòfora queia en la distracció de Famagusta, i tots s'esborronaven i varen activar la partença. Mònica augurà en veu baixa, ennuegada de romances de Bellini, esdeveniments malignes per a aquella nit. Ronchi es distreia amb Cristallina, i li regalava, tardà, tot recant-li, el rellotge espatllat. En ponderava la solvència pretèrita i recomanava amb hipocresia l'eficàcia d'una intervenció quirúrgica per revifar la maquinària. Valesi acariciava Lluïseta. Hildebrand cenyia amb un braç l'estretíssima cintura de la seva Fanny, una noia entenimentada, esvelta. Al meu darrere, Carola somreia. Fàtima estipulava amb Xantipa un formidable ajut econòmic per a la revolta panislàmica. Els passos del seguici retrunyien per tota l'escala en tenebra. Jo pensava en ell, en el vell cavall negre, en un gat diabòlic, en la pluja capsiana, en la lluna de coure, en un feretre colgat sota la terra molla. Al meu darrere, al meu costat, fregant-me, Carola somreia. Els meus amics arribaven al carrer i es dispersaven, perseguits arreu per la lluna. Vaig tancar la porta.

Famagusta gemegava colpida per un malson esotomacal, a causa dels caramels de menta que se li havien indigestat. L'infant es despertava amb la boca torta de nàusees. Sapofrena li preparà una infusió combinada de tarongina i marialluisa i la hi feia beure molt bullent. Famagusta s'escaldava la llengua i es deixava acariciar per Carola, asseguda a la seva vora. L'infant la confonia de nou amb Letizia, i Carola somreia. Famagusta es calmava sota els dits savis de Carola i reprenia un son tranquil, reparador. Aban-

donàvem a poc a poc el dormitori de l'infant. La lluna penetrava a grans dolls per les finestres i ens banyava de llum. El rostre de Carola s'enduria sota la lluna de coure. Esdevenia marmori i d'una semblança esgarrifosa amb el de Letizia. En mirar-lo, Sapofrena es va senyar amb presses i fugia, esglaiada, a tancar-se a la seva cambra. Carola reia, provocativa, i amanyagava minuciosament el gat d'Angora. Els meus nervis no ho suportaven. Li arrabassava amb fúria la bèstia, aclofada de nou a la seva falda, i llançava el fèlid, sentint-me suggestionat pel record de lectures confuses, daltabaix d'una finestra, al carrer, sota la lluna de coure. Sabia molt bé el risc d'una polèmica amb Secundina, però el sacrifici del gat d'Angora va ser, malgrat tot, inevitable.

Carola s'alçà, muda i terrible, sota la lluna de coure. Els ulls li lluïen acusadors, magnífics. Que era blanca Carola sota la lluna de coure, que era bonica Carola sota la lluna de coure, que apareixia bonica Letizia sota la lluna de coure! Tenia al meu davant la visió esborronadora de Letizia, blanca i viva, concreta sota la lluna de coure. La meua pobra Letizia, trista i sola sota arrels de xiprers. Letizia, colgada dintre un taüt sota la terra molla. Letizia, enterada a les quatre de la tarda, un temps capsità, remotíssim. Letizia, morta als meus braços, de veritat i per sempre, d'una palingsènia impossible, d'una resurrecció també impossible. I, tanmateix, l'obcessió de Letizia, allí, al meu davant, sota la lluna de coure. Com se m'oferia Letizia sota la lluna de coure, com se m'oferia Carola sota la lluna de coure,

com quedava nua i blanca sota la lluna de coure! Volia fugir de l'espectre de Letizia. Carola viva m'atreia, dura i magnífica sota la llum de la lluna. Optava a la fi per abraçar Carola i, alhora, una imatge que per instants se m'esborrava de la meua Letizia, pàl·lida i deseparada dintre el taüt, sota un xiprer, trista sota la terra molla, sola sota la lluna de coure. Vaig estimar apassionadament, tota la nit, Carola Marelli.

Barcelona, 29 novembre - 4 desembre 1936.

*Revisada pel juny 1963 - abril 1964,
per l'octubre de 1967 i pel març de 1973.*